

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Житомирського
державного університету
імені Івана Франка
протокол № 4 від
квітня 2020 року

Голова Вченої ради
В. М. Мойсієнко

**Положення
про запобігання та протидію булінгу
у Житомирському державному університеті імені Івана Франка**

Контрольний примірник

Врахований примірник

Введено в дію наказом ректора
Житомирського державного
університету імені Івана Франка
від «30» 04 2020р. № 36

Житомир
2020

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА РОЗРОБКУ:

Чумак В. В., проректор з навчально-методичної та виховної роботи

УВЕДЕНО В ДІЮ

наказом ректора Житомирського державного університету імені Івана Франка
від «30» квітня 2010 року № 36.

РІВЕНЬ ДОКУМЕНТА – 01

ПЛАНОВИЙ ТЕРМІН МІЖ РЕВІЗІЯМИ – 5 років

Контрольний примірник

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
2. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ.....	5
3. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕННЯ	7
4. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ.....	7
5. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ	7
5.1. Права і обов'язки засновника закладу освіти.....	7
5.2. Права і обов'язки керівника закладу освіти	7
5.3. Права і обов'язки здобувачів освіти.....	8
5.4. Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу	8
5.5. Права та обов'язки батьків неповнолітніх здобувачів освіти.....	9
6. ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	10
6.1. Інформування.....	10
6.2. Діагностика.....	10
6.3. Виховання.....	10
6.4. Формування інтолерантності до насильства в навчальному процесі	10
6.5. Серйозне сприйняття повідомлень про насильство та швидка реакція.....	11
7. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВИПАДКІВ НАСИЛЬСТВА В УНІВЕРСИТЕТІ	11
8. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАСИЛЬСТВО В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	12
9. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ	13
10. НОРМАТИВНА БАЗА ТА ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА.....	13
АРКУШ ПОШИРЕННЯ ДОКУМЕНТУ	15
АРКУШ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДОКУМЕНТОМ.....	16
АРКУШ ОБЛІКУ ЗМІН.....	17
АРКУШ РЕЄСТРАЦІЇ РЕВІЗІЙ.....	17

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Відповідно до Статті 4 ЗУ «Про вищу освіту», кожен має право на якісну та доступну вищу освіту. Право на вищу освіту гарантується незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин.

Умовами отримання якісної вищої освіти є, безперечно, гарна матеріально-технічна база університету, акредитовані освітні програми, кваліфіковані науково-педагогічні працівники тощо. Проте не менш важливою є соціально-психологічна складова навчального процесу.

У Статті 6 ЗУ «Про освіту», зокрема, визначено такі засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності:

- ✓ людиноцентризм;
- ✓ формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками.

Дійсно, гармонійне формування сучасних висококваліфікованих фахівців можливе лише в просторі, вільному від будь-яких проявів насильства та дискримінації. Ми не говоримо про захист від насильства лише специфічних «уразливих» категорій осіб. Страждати від насильства можуть абсолютно всі учасники освітнього процесу: і здобувачі вищої освіти, і науково-педагогічні працівники, і адміністративно-господарський персонал. Саме тому в контексті протидії насильству доцільно говорити не про «захист» чи «покарання», а про створення такого соціально-психологічного клімату, в якому існує інтолерантність до будь-яких проявів насильства, в якому абсолютно всі учасники освітнього процесу (а не лише «вразливі категорії») мають право на захист своєї честі та гідності.

З метою запобігання та протидії булінгу, розроблено Положення «Про запобігання та протидію булінгу» (далі – Положення).

2. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- ✓ систематичність (повторюваність) діяння;
- ✓ наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);

✓ дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Кривдник – особа, яка вчинила насильство у будь-якій формі.

Особа, яка постраждала від насильства (далі – постраждала особа), – особа, яка зазнала насильства у будь-якій формі.

Економічне насильство – форма насильства, що включає умисне позбавлення їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні необхідних послуг, примушування до безоплатної праці, інші правопорушення економічного характеру.

Психологічне насильство – форма насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Сексуальне насильство – форма насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Фізичне насильство – форма насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Кібербулінг – форма насильства, що вчиняється за допомогою електронних засобів комунікації.

Запобігання насильству – система заходів, що здійснюються керівництвом ЗВО, а також іншими учасниками освітнього процесу, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Протидія насильству – система заходів, що здійснюються керівництвом ЗВО, а також іншими учасниками освітнього процесу, та спрямовані на припинення насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, а також на належне розслідування випадків насильства.

3. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕННЯ

Дія Положення поширюється на усіх осіб, які перебувають з Університетом у трудових чи інших договірних відносинах (наймані працівники, особи, які працюють за договором цивільно-правового характеру, сторони за іншими договорами з Університетом, здобувачі вищої освіти, учасники програм, практиканти, волонтери тощо), та які можуть безпосередньо взаємодіяти з уразливими особами при виконанні своїх трудових обов'язків чи в рамках виконання інших договорів з Університетом (далі - працівники та партнери, які можуть безпосередньо взаємодіяти з уразливими особами).

4. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Правове регулювання протидії насильству здійснюється Конституцією України, законами України, цим Положенням, іншими внутрішніми документами Університету і т. д.

5. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ

5.1. Права і обов'язки засновника закладу освіти

Відповідно до Статті 25 ЗУ «Про освіту», засновник закладу освіти або уповноважена ним особа:

✓ здійснює контроль за недопущенням привілеїв чи обмежень (дискримінації) за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, сімейного та майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

✓ здійснює контроль за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти; розглядає скарги про відмову у реагуванні на випадки булінгу (цькування) за заявами здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та приймає рішення за результатами розгляду таких скарг; сприяє створенню безпечного освітнього середовища в закладі освіти та вживає заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу.

5.2. Права і обов'язки керівника закладу освіти

Відповідно до Статті 26 ЗУ «Про освіту», керівник закладу освіти забезпечує створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування), у тому числі:

✓ з урахуванням пропозицій територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, головного органу у системі центральних органів виконавчої влади, що

забезпечує формування та реалізує державну правову політику, служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді розробляє, затверджує та оприлюднює план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти;

- ✓ розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування; скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування;

- ✓ забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування);

- ✓ повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти.

5.3. Права і обов'язки здобувачів освіти

Відповідно до Статті 53 ЗУ «Про освіту» та Статті 62 ЗУ «Про вищу освіту», здобувачі освіти мають *право* на:

- ✓ повагу людської гідності;

- ✓ захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти;

- ✓ отримання соціальних та психолого-педагогічних послуг як особа, яка постраждала від булінгу (цькування), стала його свідком або вчинила булінг (цькування).

Здобувачі освіти *зобов'язані*:

- ✓ поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм;

- ✓ відповідально та дбайливо ставитися до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, довкілля;

- ✓ дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за його наявності);

- ✓ повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком яких вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб.

5.4. Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу

Відповідно до Статті 54 ЗУ «Про освіту», педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають *право* на:

- ✓ захист професійної честі та гідності;
- ✓ захист під час освітнього процесу від будь-яких форм насильства та експлуатації, у тому числі булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, від пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю.

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані:

- ✓ дотримуватися педагогічної етики;
- ✓ поважати гідність, права, свободи і законні інтереси всіх учасників освітнього процесу;
- ✓ настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства;
- ✓ захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти, запобігати вживанню ними та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам;
- ✓ додержуватися установчих документів та правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, виконувати свої посадові обов'язки;
- ✓ повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого вони були особисто або інформацію про які отримали від інших осіб, вживати невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

5.5. Права та обов'язки батьків неповнолітніх здобувачів освіти

Відповідно до Статті 55 ЗУ «Про освіту», батьки здобувачів освіти мають право:

- ✓ отримувати інформацію про діяльність закладу освіти, у тому числі щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування), про результати навчання своїх дітей (дітей, законними представниками яких вони є) і результати оцінювання якості освіти у закладі освіти та його освітньої діяльності;
- ✓ подавати керівництву або засновнику закладу освіти заяву про випадки булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу;
- ✓ вимагати повного та неупередженого розслідування випадків булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.

Батьки неповнолітніх здобувачів освіти зобов'язані:

- ✓ сприяти керівництву закладу освіти у проведенні розслідування щодо випадків булінгу (цькування);
- ✓ виконувати рішення та рекомендації комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти.

6. ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Запобігання насильству в університеті здійснюється шляхом реалізації наступних стратегій:

6.1. Інформування

Відповідно до Статті 30. «Прозорість та інформаційна відкритість закладу освіти» ЗУ «Про освіту», університет надає на своєму веб-сайті відкритий доступ до такої інформації та документів:

- правила поведінки здобувача освіти в закладі освіти;
- план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти;
- порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти;
- порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

На початку навчального року (впродовж серпня) для працівників університету проректор з навчально-методичної та виховної роботи проводить ознайомчу зустріч щодо протидії насильству і надає чіткі інструкції та роз'яснення стосовно протидії, реагування та профілактики насильницької поведінки в освітньому просторі.

6.2. Діагностика

Діагностика проводиться періодично в процесі моніторингу, зміст і засоби якого кожен структурний підрозділ університету визначає самостійно відповідно до ситуації. Опитування учасників освітнього процесу проводяться анонімно. Контроль за проведенням даного моніторингу покладено на заступників деканів /директорів з виховної роботи.

6.3. Виховання

Важливим завданням профілактики булінгу є просвітницька робота, яку на факультетах здійснюють заступники деканів з виховної роботи та куратори академічних груп у процесі проведення виховних заходів. Куратор постійно впливає на соціально-психологічний клімат групи, планує та проводить командоутворюючі ігри, заняття і вправи серед студентів. Значну роль у налагодженні гармонійних міжособистісних стосунків у групі відіграють студентські куратори.

6.4. Формування інтолерантності до насильства в навчальному процесі

Університет навчає персонал навичкам ненасильницького спілкування у вигляді лекцій, тренінгів, практичних занять. В освітню програму включено профілактичні тренінги, психологічно-рольові ігри за темами протидії насильству у всіх його формах, толерантності, профілактики конфліктів та булінгу.

Надзвичайно важливим є формування у здобувачів освіти soft skills, які забезпечують особистісну здатність протидіяти насильству, а саме: уміння розпізнавати насильство та маніпулювання в міжособистісному спілкуванні, уміння вибудовувати адекватну поведінку в ситуації деструктивного впливу, уміння зупиняти насильницькі дії кривдника та надавати допомогу особам, які

постраждали від насильства. Важливо також розвивати емоційний інтелект, комунікативні навички, навички асертивної поведінки у формі тренінгових занять.

6.5. Серйозне сприйняття повідомлень про насильство та швидка реакція

Формування готовності усіх учасників освітнього процесу негайно повідомляти та реагувати на випадки насильства в університеті.

7. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВИПАДКІВ НАСИЛЬСТВА В УНІВЕРСИТЕТІ

Подання заяви про випадки булінгу (цькування)

1. Учасники освітнього процесу, яким стало відомо про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого стали, або підозрюють його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб зобов'язані повідомляти керівнику закладу.

2. Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) здійснюється відповідно до поданих заявниками заяв (далі – Заява).

3. Заяви, що надійшли на електронну пошту закладу отримує секретар, яка зобов'язана терміново повідомити керівника закладу.

4. Прийом та реєстрацію поданих Заяв здійснює проректор з навчально-методичної та виховної роботи, а в разі його відсутності – особисто керівник закладу. Форма заяви є довільною.

7. Датою подання заяв є дата їх прийняття.

8. Розгляд Заяв здійснює керівник закладу з дотриманням конфіденційності.

Відповідальна особа

1. Відповідальною особою є проректор з навчально-методичної та виховної роботи.

2. До функцій відповідальної особи відноситься прийом та реєстрація Заяв, повідомлення керівника закладу.

4. Інформація про відповідальну особу та її контактний телефон оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу.

Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування)

1. За результатами розгляду Заяви керівник закладу видає рішення про проведення розслідування випадків булінгу (цькування) із визначенням уповноважених осіб.

2. З метою розслідування випадків булінгу (цькування) уповноважені особи мають право вимагати письмові пояснення та матеріали у сторін.

3. Для прийняття рішення за результатами розслідування керівник закладу створює комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) (далі – Комісія) та скликає засідання.

4. Комісія створюється наказом керівника закладу.

5. До складу комісії можуть входити працівники, керівник закладу та інші особи.

6. Комісія у своїй діяльності керується законодавством України та іншими нормативними актами.

7. Якщо Комісія визначила що це був булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, то керівник закладу освіти зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції.

8. У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутись до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого.

9. Рішення Комісії приймаються більшістю її членів та реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.

10. Потерпілий чи його/її представник можуть звертатися відразу до уповноважених органів Національної поліції України з повідомленням про випадки булінгу (цькування).

Терміни подання та розгляду Заяв

1. Заявники зобов'язані терміново повідомляти керівнику закладу про випадки булінгу (цькування), а також подати Заяву.

2. Рішення про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб видається протягом 1 робочого дня з дати подання Заяви.

3. Розслідування випадків булінгу (цькування) уповноваженими особами здійснюється протягом 3 робочих днів з дати видання рішення про проведення розслідування.

4. За результатами розслідування протягом 1 робочого дня створюється Комісія та призначається її засідання на визначену дату але не пізніше чим через 3 робочих дні після створення Комісії.

5. Керівник закладу зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції про кваліфікований Комісією випадок булінгу (цькування) протягом одного дня.

8. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАСИЛЬСТВО В ЖДУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Особи, винні у здійсненні насильства в університеті, несуть дисциплінарну, цивільну, адміністративну, кримінальну відповідальність, передбачену законодавством України.

Відповідно до Статті 173-4. Кодексу України про адміністративні правопорушення 80731-Х, відповідальність тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, - тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, - тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.

9. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Положення набуває чинності з моменту затвердження.

10. НОРМАТИВНА БАЗА ТА ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

Нормативна база:

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про освіту» 2145-VIII

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n46>

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про вищу освіту» 1556-VII

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» 2657-VIII

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 5, ст.33)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#n24>

Кодекс України про адміністративні правопорушення 80731-X

(статті 1 - 212-20) (ст.213 - ст.330)

(Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n70>

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»
2229-VIII

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.35)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>

Літературні джерела:

Найдьонова Л. А. Кібербулінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини / Л. А. Найдьонова // Методичні рекомендації – К., 2014. – 96 с.

Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник. / Андреевкова В. Л., Мельничук В. О., Калашник О. А. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 132 с.

Барліт А. Ю. Форми і методи подолання (мінімізації) соціально-педагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі / А. Ю. Барліт, О. О. Барліт // Горизонти освіти. – 2012. – №2. – С. 44–46.